

Entrevista a Marta Rojals

por Alexis Llobet

Marta Rojals (La Palma d'Ebre, 1975), ha publicat les novel·les *Primavera, estiu, etcètera* (2011) i *L'altra* (2014), dos grans èxits de vendes i de crítica. En aquesta entrevista, feta per Internet el 21 i el 26 de novembre del 2014, hi explica la seva visió de la llengua, el tractament que hi dóna a les novel·les i la relació que ha tingut amb els correctors de *Vilaweb*, diari en el qual es va donar a conèixer.

Quina formació lingüística i influències literàries teniu?

Vaig fer català fins a COU. Molts anys després, vaig assistir en un curs del nivell K que feien a Rosa Sensat, que vaig deixar perquè no tinc el D i em costava seguir els filòlegs. A banda d'això, també em mirava els articles d'Albert Pla Nualart a l'*Avui*. Pel que fa a les influències literàries i lingüístiques, després d'haver llegit majoritàriament en castellà fins a 24 anys, vaig conèixer Mercè Rodoreda, Pere Calders, Jesús Moncada o Josep Pla, i, més endavant, vaig arribar a Quim Monzó, Empar Moliner, Imma Monsó, Maria Barbal i Eduard Márquez. Si n'hagués de triar un de sol, lingüísticament, potser diria Moliner, que veig amb la llibertat i fluïdesa que vull per a mi, i me n'agrada molt l'articulisme.

Escriviu un article setmanal a *Vilaweb*. Quina experiència hi teniu, amb els correctors de la casa?

La meva escriptura hi recolza molt, en els correctors. Els de *Vilaweb* són tan competents que, un cop han "adreçat" els meus articles, sembla que qui en sap sóc jo. Fa poc temps que es va jubilar Jem Cabanes, i ara hi ha Jordi Badia. Hi ha hagut algun petit canvi entre tots dos; com ara que Cabanes em posava *tele* entre cometes i Badia no. Al començament d'escriure a *Vilaweb*, presentava l'article i em mirava les modificacions quan el publicaven, però quan em vaig sentir més valenta vaig voler dir-hi alguna cosa, i llavors Cabanes, en un immens tracte de favor, em va començar a enviar les esmenes abans de publicar-lo. Llavors discutíem sobre les solucions, de vegades amb correus llargs (parlem d'una o de dues frases conflictives per article), i ell sempre tenia raons molt convincents per a tot. Em parlava de les arrels de les paraules, de com es deia certa cosa en un segle determinat, i jo només aconseguia que me'n deixés passar alguna després de mil justificacions. Per a mi van ser classes magistrals; n'he après moltíssim. La meva peça en forma d'estrella havia d'entrar pel forat del cub i amb els anys vam anar trobant un encaix: d'una banda, ell, molt a contracor, va començar a ser més flexible en les concessions; de l'altra, jo també m'hi vaig anar adaptant, i a hores d'ara ja em censuro determinades solucions, em sento més deixada anar en d'altres i les peces que els presento són més o menys quadrades.

Com el qualificaríeu, el model de llengua de *Vilaweb*?

Vilaweb descansa molt en el seu estil, marca de la casa, que no veig enlloc més que gastin. Potser

podrien deixar una mica més d'aire corrent en els articles d'opinió, però volen establir precedent per a un model que els sembla el més bo. Jo els trobo una mica arcaïtzants, de vegades, com quan fan servir *batlle*; també divergim a l'hora de tractar els neologismes, que s'estimen més solucionar o bé amb adaptacions o bé reciclant una paraula vella: diuen *blocs* als *blogs* o *piulet* a un *tweet*. Aquest llenguatge és molt correcte, però a mi em frena. Amb l'experiència hi ha coses que ja no escric perquè en versió "corregida" no m'agradarien.

Com tracten les variants d'estil i els barbarismes, a *Vilaweb*?

Al meu original hi diu *repte*, per exemple, i a *Vilaweb* hi trobo *envit*; consulto el DIEC, que dona *repte* per correcte, i això em fa sentir incòmoda, perquè si hagués volgut escriure *envit*, en cas de conèixer la paraula, ja ho hauria fet. Publicar a *Vilaweb*, com a qualsevol altre mitjà, és una feina, i m'avinc al que queda publicat. Si el corrector té cap dubte la nit abans, me'l consulta, i en aquests casos sempre té raó: solen ser frases que no s'entenen. Pel que fa als barbarismes, si conscientment n'escric un, sé què faig i per què, i llavors, com que no considero que maltracti la llengua, miro que no me'l canviïn.

Com ha anat, la correcció de les novel·les?

A *Primavera, estiu, etcètera*, potser perquè molts errors es van atribuir a la variant dialectal, vaig arribar a aplegar moltes notes adhesives plenes d'esmenes que m'havien passat filòlegs lectors, i les hem anades introduint a cada reedició. Comparat amb les restriccions de *Vilaweb*, em vaig sentir molt lliure de pensar que si no feia la doble negació, per exemple, no passava res. A *L'altra*, potser el corrector hi va intervenir més, encara que acceptés sense problemes els diàlegs castellanitzants en una narració en estàndard central.

Com la tracteu, la llengua de les novel·les?

A *L'altra* he intentat explicar el que volia amb el mínim de palla, repetir poc, densificar, que la interpretació descansés en el lector i que la llengua llisqui i no s'encalli, cosa ben difícil d'aconseguir de punta a punta del text (després, un cop publicat, hi voldria canviar mil coses; per exemple, ara penso que a *Primavera, estiu, etcètera* hi sobren cent pàgines). Busco que la llengua s'adapti a la història i a cada personatge per donar-los una aparença de versemblança. Així que em poso en el personatge, entro en un "mode", un estat d'ànim que es tradueix en la manera d'escriure. No penso que em posaré a densificar, per exemple, sinó que m'endinso en l'atmosfera que jo mateixa he creat en les línies precedents, i llavors el mode es retroalimenta i vaig depurant el text (reescriu molt). Si, per exemple, un episodi és fosc, la llengua em surt fosca, i, quan hi torno, ja la hi tinc; només m'he de deixar portar per aquesta sensació i polir-lo. Em guio pel to, com la música: segons què sentim, tenim un ànim, i, un cop agafat el to, el segueixo com si anés amb un diapasó; sempre hi ha matisos, però el de *L'altra*, per exemple, és molt baix, monòton, lineal. Era una llengua neutra, secota, durota, amb una mica de mala bava, que buscava la funcionalitat a partir d'una veu narradora descriptiva. A *Primavera, estiu, etcètera*, com que el narrador és el personatge principal, hi ha una veu interior que busca la versemblança, i la llengua té ànima i dringa. Tenia ben clar que volia que la llengua fos viva com els personatges, i que, de fet, el dialecte fos un personatge més, sobretot perquè sóc conscient que el jovent del poble ara ja no parla igual: els trets lingüístics que faig servir a la novel·la van desapareixent. Vaig atribuir una parla a cada personatge, segons l'edat i les influències foranes, de TV3, etc. De fet, al començament volia que el llibre fos un recull d'usos i costums dels pobles de l'Ebre; la història va venir després. Pensava que la narració només la trobarien còmoda cap allà a Lleida, així que va ser més fàcil que si hagués tingut al cap que el llibre l'havien de llegir fora de l'àmbit nord-occidental. La idea, d'ençà del primer diàleg, era mirar d'acostar-me una mica a l'escriptura fonètica.

Parleu de la llengua dels personatges.

L'instrument més important que faig servir per a caracteritzar els personatges és la parla; no explico la roba que porten ni en detall gaires trets si no són rellevants. He ambientat una novel·la a la vora de la frontera amb l'Aragó i l'altra a Barcelona, i separo molt la llengua dels personatges de la veu narrativa. En la primera, els castellanismes són de tota la vida: allà diuen *tossino*, per exemple. En la segona, com que la parla mitjana de Barcelona és d'un nivell molt baix, els personatges segueixen aquest patró en diferents graus, que van de la Cati a l'Anna, passant pels germans i els amics. La gradació me la miro molt; no vaig posant incorreccions aquí i allà com qui tira confeti, sinó que penso com parlarà cadascú i el nivell de català que tindrà, igual que vaig fer a *Primavera, estiu, etcètera*. Aleshores penso que X sempre dirà *collons* i *hòstia*, Y dirà *hosti* i *coi*, i Z, *cordills*. Prioritzo la versemblança a la normativa (en un diàleg molt més que en la narració), però ho intento compensar amb algun personatge que se'n preocupi, que provi de fer "sexí" el català correcte als lectors, que els influeixi lingüísticament; la protagonista de *L'altra*, per exemple, compensa d'alguna manera els castellanismes. Dit això, miro de tenir un respecte mínim cap a la normativa per no dinamitar-ho tot. Quan escric em moc per les sensacions, i, més en la narració que no pas en el diàleg, busco una paraula en el diccionari general si no em refio gaire del significat que em sembla que té, i en el de sinònims si en vull copsar els matisos.

Us sembla que l'element lingüístic de la primera novel·la, que als parlants del central pot semblar una mica "exòtic", ha ajudat en l'èxit?

No entenc gens l'èxit de *Primavera, estiu, etcètera*, però penso que no hi ha ajudat, perquè el vaig escriure per a una pubilla catalana de poble emigrada a ciutat. Més aviat podria dir el contrari: m'ha arribat que n'hi ha que no l'han llegida perquè els costa el català occidental. Trobo que la novel·la ha corregut massa, i que ja comença a arribar a lectors que, si haguessin sabut de què es tractava, no se l'haurien llegida mai ni de casualitat, cosa que em sap greu. M'estimaria més tenir molts menys lectors, però que fossin els qui han gaudit del llibre.

Quin ús feu de la cursiva?

Les cursives, com les cometes, són un destorb, una nosa, i detenen la lectura. Ara bé, hi marco els castellanismes perquè no sembli que els poso a la mateixa alçada que el català correcte. De fet, pensant en els correctors de *Vilaweb* ja em sembla una gran transgressió de fer-ne servir, de castellanismes, i encara em semblaria més gros de deixar-los en rodona. Els de la meua època vam aprendre ortografia llegint, i els llibres no tenien faltes; traient-ne la cursiva, algú de disset anys pensaria que són formes correctes. D'altra banda, a *Primavera, estiu, etcètera*, hauria de fer una batuda de cursives sobrees amb les quals volia emfasitzar determinades paraules.

A *Vilaweb* hi escriviu força articles sobre llengua.

Hi escric com a damnificada; m'enrabia com a usuària del català de no trobar referents fiables als mitjans de comunicació. Estic segura que quan vivia al poble parlava d'una manera molt més genuïna: hi ha dubtes que ara tinc que no havia tingut mai. Sembla que parlar bé el català ha quedat estigmatitzat; deu ser l'únic país del món on l'excel·lència es ridiculitza. Tot s'hi val, no podem agafar exemple de ningú i ens dediquem a repetir els mateixos errors uns dels altres. Si comunicadors de primera línia diuen "hi ha un pollastre a la N-II", quan ho he sentit vint vegades també ho dic jo, o de tant de sentir "em caic", ja m'he trobat dient-ho. Quan els qui n'han de saber de debò no en saben, ja podem plegar. Si llegint bons llibres aprenem ortografia, sentint a parlar bons comunicadors hauríem d'aprendre a parlar bé. Puc fingir més o menys que escric sense faltes, però quan parlo arrossego els vicis propis i els adquirits i ja no puc escapar-me'n, cosa que sobretot m'influeix a l'hora de reproduir la col·loquialitat. Dels referents no tan sols me'n queixo a *Vilaweb*;

també a Twitter. Els faig responsables, d'alguna manera, de les errades i dubtes que tenim els oients; ja és trist que algú que no és entès en llengua els hagi de cridar l'atenció per això. Jo, a més, treballo a casa, i al final del dia potser només he sentit a parlar dues persones; la resta d'influències em vénen mitjançant la televisió i, sobretot, la ràdio, en directe i en *podcast*. Doncs a *Vilaweb* em deixen queixar-me'n públicament, per dir-ho així. De fet, no m'han dit mai de la vida sobre què he d'escriure. Encara més, quan algun lector diu que sembla mentida que em deixin dir determinada cosa, n'estan més contents.

Sobre quins temes escriuiu?

La llengua i el gènere es repeteixen, tant a les novel·les com als articles. Penso que hi ha coses per a les quals escriure ha de servir. No sóc una dona universal ni tinc gens d'interès a fer textos que ho siguin. Penso en una lectora catalana de 30-35 anys, i per això els protagonistes tenen aquesta edat. Parlo d'infidelitats, de parelles, d'amor i desamor, etc. Diria que provo d'allunyar-me del prototipus de dona hollywoodenca i el mite romàntic. Parlant molt en general, la ficció de consum per a dones se sosté en mentides i en patrons fantasiosos que les frustren eternament, i no vull contribuir a perpetrar-los. També hi ha homes que s'han acostat a les meves obres amb curiositat, i benvinguts siguin; però, tot i que és un afegit per a mi, no és el públic en què penso; jo toco la pubilla catalana.